

МИНИСТЕРСТВО НА МЛАДЕЖТА И СПОРТА

Проект НПИМД-КО1-М-087/2023/26.03.2023г. „Академия за младежки граждански инициативи“, Договор 25-00-71 от 25.07.2023 г., финансиран от Министерство на младежта и спорта по Национална програма за изпълнение на младежки дейности по чл. 10а от Закона за хазарта 2023-2025 г.

**МАТЕРИАЛИ
ЗА ОБУЧЕНИЕ
ПО
ПРОЕКТ
НПИМД-КО1-М-087/2023/26.03.2023г.
„АКАДЕМИЯ ЗА МЛАДЕЖКИ ГРАЖДАНСКИ
ИНИЦИАТИВИ“**

***Договор 25-00-71 от 25.07.2023 г., финансиран от
Министерство на младежта и спорта по Национална
програма за изпълнение на младежки дейности по
чл. 10а от Закона за хазарта 2023-2025 г.***

Гражданство и участие. Права и правомощия. Упражняване на младежко гражданско участие - форми на участие. Доброволчество и добротворчество.

1. Гражданство и участие. Права и правомощия.

***"Свободата е властта, която ние имаме над самите себе си."
"Човек не може да управлява една нация, ако не може да управлява един град;
той не може да управлява един град, ако не може да управлява семейството си;
той не може да управлява семейството си, ако не може да управлява себе си;
и той не може да управлява себе си, ако неговите чувства не се подчиняват на разума."***

Троций

Гражданското участие в процесите по формулиране, изпълнение и мониторинг на публични политики е част от демократичните процеси в едно общество. Осигуряването на ефективност и ефикасност на включването е предизвикателство, което е свързано както с нагласите на управляващите и управляваните, така и със съществуващата нормативна и стратегическа рамки, дефиниращи това включване.

Директното изрязване на мнение и включване в обществените процеси и решенията, касаещи бъдещето е базирано на активното гражданско участие. То влиза в противовес на прилаганите бюрократични управленски практики, които се открояват с технократски подход и

ограничено отчитане на групови интереси. Демократичните принципи на управление предполагат, че е нужно да съществуват такива лостове, които да дават възможност на всеки заинтересован или повлиян от дадено решение да участва в неговото разработване. Това, обаче на практика е невъзможно и поради тази причина се създават различни формални и неформални структури на гражданското общество, които се явяват изразител на групи интереси, най-често в различни секторни направления от обществения живот.

Скритите фактори, които до голяма степен ограничават гражданското участие в процесите по формулиране, изпълнение и мониторинг на публични политики са:

Липса на опит, познания, традиция, експертиза и култура за участие. В исторически план гражданското общество не е било включено в процесите на изработване на управленски решения. Такова на практика липсва през периода на социализма. Изграждащите се през демокрацията структури на гражданското общество все още не са достигнали такова ниво на зрялост, че да инициират и влияят активно на обществените процеси. Самото общество също не е достигнало степен на разбиране за възможностите, правата и отговорностите във връзка със собствения принос в обществено-икономическия живот. Все още на държавата се гледа като на нещо извън отделния човек, към което той няма принос и не се причислява.

Различни политически влияния, които управляват гражданското участие. Процесите на включване на заинтересованите структури на гражданското общество често са повлияни от така наречените „близки организации“. Това са такива организации, които системно участват в процесите по формулиране на политики, които са в правомощията на отделна институция. Това явление се наблюдава често и тук само се отбелязва без да се коментират причините за това, които могат да бъдат обективни и субективни. Например, непрозрачен подбор при включване с цел осигуряване на подкрепа на определени управленски решения, или пък включване породено от активната роля и работа на съответна структура на гражданското общество в определени сектори на определена територия.

Икономически фактори, които определят поведението на включващите и включваните заинтересовани страни, въпросите които се дискутират и решенията които се вземат в съмнение за наличие на интерес от трети страни.

Разбира се, тези фактори не изчерпват всички, но описват основните аспекти на ограниченото включване на гражданското общество в процесите формулиране, изпълнение и мониторинг на публични политики.

Кодексът на добрите практики за гражданско участие в процеса на вземане на решения визират следните принципи:

Участие - Неправителствените организации събират и предават възгледите на своите членове, потребителски групи и загрижени граждани. Това е принос от основно значение за политическия процес на вземане на решения, който повишава качеството, разбирането и приложимостта в по-далечна перспектива на политическите инициативи. За този принцип е необходимо като предварително условие процесите на участие да са отворени и достъпни, като се основават на съгласувани параметри за участие.

Доверие - Отвореното демократично общество се основава на коректно взаимодействие между участниците и отделните сектори. Въпреки че неправителствените организации и публичните органи имат различни роли, тяхната споделена цел за подобряване на живота на хората може да бъде осъществена по задоволителен начин само ако е основана на доверие, което предполага прозрачност, зачитане и взаимна надеждност.

Отчетност и прозрачност - Работата за обществените интереси изисква откритост, отговорност, яснота и отчетност от страна на неправителствените организации и на публичните органи. Необходима е прозрачност на всички нива.

Независимост - Неправителствените организации трябва да бъдат признати като свободни и независими организации по отношение на техните цели, решения и дейности. Те имат правото да действат независимо и да заемат позиции, различни от тези на органите, с които принципно си сътрудничат.

Тези принципи намират отражение във взаимоотношенията на индивида със социума в четирите измерения, които формират съвременното общество:

- Политическо измерение на гражданското участие обхваща политическите права и отговорности спрямо политическата система. Гражданското участие по посока развитие на това измерение се постига чрез познаване на политическата система и популяризиране на демократичните нагласи и уменията за гражданско участие;

- Социалното измерение на гражданското участие обхваща обществените отношения между индивидите се отнася за поведението между хората в обществото, което изисква спазването на правила за отговорност и солидарност. Социалните умения и познаването на социалните взаимоотношения, активният диалог и сътрудничество в обществото са важни за развитието на това измерение.

- Културното измерение на гражданското участие има отношение към създадената култура на участие в контекста на националните ценности и морални норми. Това измерение трябва да се развива чрез познаване на ценностите и нормите и на основните умения за общуване между гражданското общество и публичните власти.

- Икономическото измерение на гражданското участие касае взаимоотношенията между индивидите и трудовия и потребителския пазар и възможността да им се влияе чрез определени публични политики. Икономическите знания са ключови за развитие на това измерение.

Пет цели се реализират чрез гражданското участие:

- интегриране на обществени ценности в решенията, което е фундамент на демокрацията;

- подобряване на качеството на управленските решения, чрез обогатяване на гледните точки и откриване на нови факти, обстоятелства, зависимости;

- управление на конфликти между заинтересовани страни и намиране на компромиси по отношение на техните интереси;

• създаване на доверие в институциите и по-висока степен на ефективност на администрацията и на взаимодействието ѝ с обществеността;

• информиране и образование на обществеността за работата на администрацията, нейните ангажименти, правомощия и обхват на действие и създаване на предпоставки за изграждане на капацитет за взаимодействие.

2. Упражняване на младежко гражданско участие - форми на участие.

Съществуват няколко нива и форми на гражданско участие в процесите по формулиране на публични политики. Тези нива се диференцират от интензитета и активността на участие и взаимодействие.

- Първото ниво е информация.
- Второто ниво е консултация.
- Третото ниво е диалог.
- Четвъртото ниво е партньорство.

Таблица 1.

Форми и нива на гражданско участие в процесите на формулиране, изпълнение и мониторинг на публични политики¹

ФОРМИ И НИВА НА УЧАСТИЕ	ХАРАКТЕРИСТИКИ
Информирание	Създавани условия от администрацията (инициатор) за лесен и отворен достъп до достатъчна, актуална и разбираема информация по обществения въпрос; Публичност на данните информацията, както и на техния анализ и мотиви, които стоят в основата на направено предложение или изработено управленско решение;

¹ Идеино заимствано от Arnstein, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. Journal of the American Institute of Planners, 35, 216–224.

	<p>Използване на различни достъпни комуникационни съобщения и канали, които да осигурят еднозначно, точно и своевременно приемане на информацията относно въпроса от обществен интерес;</p> <p>Създаване на стандарт за информиране на гражданското общество и на процедура, включваща и процеса по информиране.</p>
Консултиране	<p>Прилагане на условия за активно информиране чрез различни канали за комуникация.</p> <p>Прилагане на различни форми за комуникация – традиционни писма, срещи и заседания, онлайн форуми и сесии, които да осигурят възможност за консултации;</p> <p>Широка разгласа сред заинтересованите страни на иницираните процедури по консултиране.</p> <p>Публичност на резултатите от консултирането.</p>
Диалог	<p>Създадени условия за информиране и консултиране.</p> <p>Идентифицирани заинтересовани страни и групи интереси.</p> <p>Създадени и институционализирани механизми за осъществяване на диалог чрез съвети, форуми, кръгли маси и др.</p> <p>Създадени и работещи канали за пряка комуникация с публичния сектор.</p>
Партньорство	<p>Създадени условия за информиране, консултиране и диалог.</p> <p>Идентифицирани заинтересовани страни, групи интереси и граждански организации с експертиза по общественно значими въпроси.</p> <p>Създадени и институционализирани механизми за осъществяване на партньорство чрез работни групи, комисии, консултативни съвети и др.</p> <p>Включване на СГО в органи с право на глас.</p> <p>Овластяване от публичния сектор на СГО за изработване на решения от обществен интерес и изпълнението им при отчитане на експертизата и капацитета им.</p> <p>Съкратени комуникационни канали.</p>

3. Доброволчество и добротворчество

Доброволчеството е доброволен акт на индивид или група, които свободно отделят време и труд за общественополезен труд. То се предприема не заради очаквано финансово възнаграждение, а по други, обикновено морални мотиви. Доброволчеството носи ползи и удовлетворение както на даряваните, така и на даряващите своя безвъзмезден труд и помощ доброволци.

На международно ниво доброволчеството се регламентира от международните федерации на Червения кръст и Червения полумесец и от ООН. В България бе разработен проект на Закон за доброволчеството (2017), но остава неприет. Това създава големи пречки пред развитието на доброволчеството. Например планинските спасители не могат да отсъстват от работа, за да помагат. Те трябва да си пускат отпуск, за да спасяват хора. Не можете да дарите кръв в работно време, освен ако работодателят ви (отговорно) ви позволи да отсъствате днес, за да направите добро дело.

Ето защо доброволчеството трябва да бъде регламентирано със закон и да се стимулира безвъзмездния труд на стотици хиляди граждани, които даряват от своето време и труд на нуждаещи се. С помощта на законодателни промени всички тези бариери пред доброволчеството могат да бъдат отстранени, за да се стимулира процеса.

Мотивите за доброволчество могат да бъдат сред следните :

- Взаимопомощ – между съседи, граждани на едно населено място или просто между хора, които искат да помогнат и такива, които имат нужда от помощ.
- Филантропия - отличава от взаимопомощта по това, че основният получател на доброволчеството не е самият член на групата, а външна, трета страна, въпреки че повечето хора биха признали, че филантропията включва елемент на личен интерес.
- Гражданско участие, гражданска ангажираност – отнася се до инициативност и включване в граждански инициативи, изискващи множество заинтересовани страни.

- Застъпничеството е форма на доброволчество, която може да бъде инициирана и поддържана от доброволци и включва работа за промяна в законодателството, промяна на нагласите в обществото към маргинализирани групи (например хора с ментални и/или физически увреждания, расови различия и др.).

Как да набираме доброволци? Доброволството е добротворчество. И доброволците трябва да знаят това!

Няколко стъпки трябва да бъдат изпълнени за успешен избор:

1) Формулиране на цели. Ако вие сте организация, която ще наема доброволци, трябва да сте наясно каква дейност ще извършват доброволците, какви очаквания ще имате към тях (например да пристигат в уговореното време, да извършва определената работа и т.н.) В корпоративния свят това са т.нар. ключови индикатори за ефективност, по които се измерват служителите.

2) Преценете как доброволците ще се впишат в организацията. Например могат ли да възникнат конфликти с останалия персонал.

3) Помислете какви са мотивите на доброволците да работят с вас. Какво ги вълнува, кое им е интересно, какво искат да научат, какви са другите им интереси и умения, как те се вписват в нуждите на вашата организация.